

Železna cesta 16, 1000 Ljubljana
080 81 80
gp@zagovornik-rs.si

Državni zbor
Poslanke in poslanci
Šubičeva 2
1000 Ljubljana

Elektronska pošta: gp@dz-rs.si

Številka: 0070-22/2025/1
Datum: 27. 8. 2025

Zadeva: Priporočilo Zagovornika načela enakosti glede odprave diskriminatorne določbe v Zakonu o štipendiranju v zvezi s pravico do državne štipendije za dijake, vključene v maturitetni tečaj

Spoštovane poslanke in poslanci,

Zagovornik načela enakosti (Zagovornik) je izvedel oceno diskriminatornosti tretjega odstavka 9. člena Zakona o štipendiranju (ZŠtip-1).¹ Ocenil je, da ureditev, ki dijake v času opravljanja maturitetnega tečaja izključuje iz pravice do prejemanja državne štipendije ob izpolnjevanju splošnih pogojev, pomeni posredno diskriminacijo po drugem odstavku 6. člena Zakona o varstvu pred diskriminacijo (ZVarD).²

Zagovornik daje to priporočilo z namenom odprave diskriminatorne zakonske določbe in izboljšanja položaja dijakov iz socialno šibkejših družin pri polnem in enakem uresničevanju pravice do izobrazbe in enakih možnosti pridobitve ustrezne izobrazbe, skladne z njihovimi sposobnostmi. Gre za dijake, ki so končali srednjo strokovno šolo in obiskujejo maturitetni tečaj, da bi lahko opravili splošno maturo, ki je pogoj za vpis na študijske programe.

Zagovornik priporoča spremembo ZŠtip-1 tako, da se 9. člen ZŠtip-1 dopolni z novim osmim odstavkom, ki naj se glasi: »(8) Ne glede na določbo tretjega odstavka tega člena se državna štipendija dodeli tudi dijaku, ki opravlja maturitetni tečaj kot poseben izobraževalni program, če izpolnjuje druge pogoje za njeno pridobitev.«. Po potrebi naj se na podlagi te dopolnitve smiselno spremenijo tudi druge določbe v tem zakonu.

S spoštovanjem,

Miha Lobnik
ZAGOVORNIK NAČELA ENAKOSTI

¹ Uradni list RS, št. 56/13, 99/13 – ZUPJS-C, 8/16, 61/17 – ZUPŠ, 31/18, 54/22 – ZUPŠ-1 in 122/23.

² Uradni list RS, št. 33/16 in 21/18 – ZNOrg.

Prilogi:

- Utemeljitev strokovne službe Zagovornika k priporočilu št. 0070-22/2025/1 in
- Zagovornikova ocena, da je ureditev državnega štipendiranja dijakov deloma diskriminatorna št. 050-7/2024/13.

Poslano:

- naslovníku (po e-pošti),
- zbirka dok. gradiva.

V vednost:

- Predsednica Republike Slovenije, gp.uprs@predsednica-slo.si,
- Državni svet Republike Slovenije, gp@ds-rs.si,
- Dijaška organizacija Slovenije, info@dijska.org,
- Študentska organizacija Slovenije, info@studentska-org.si,
- Zveza prijateljev mladine Slovenije, info@zpms.si,
- Mladinski svet Slovenije, info@mss.si,
- Mreža za otrokove pravice, sara.geiger.smole@zpms.si.

UTEMELJITEV STROKOVNE SLUŽBE ZAGOVORNIKA K PRIPOROČILU ŠT. 0070-22/2025/1

Zagovornik priporoča spremembo ZŠtip-1 tako, da se 9. člen ZŠtip-1 dopolni z novim osmim odstavkom, ki naj se glasi: »(8) Ne glede na določbo tretjega odstavka tega člena se državna štipendija dodeli tudi dijaku, ki opravlja maturitetni tečaj kot poseben izobraževalni program, če izpolnjuje druge pogoje za njeno pridobitev.«. Po potrebi naj se na podlagi te dopolnitve smiselno spremenijo tudi druge določbe v tem zakonu.

Na Zagovornika načela enakosti se je obrnil predlagatelj, ki je opozoril na primer uporabnice, ki naj bi bila žrtev posredne diskriminacije, saj ji je bila za šolsko leto 2023/2024 zavrnjena pravica do državne štipendije za obiskovanje maturitetnega tečaja. Po končani srednji strokovni šoli in opravljeni poklicni maturi se je uporabnica vpisala na maturitetni tečaj, ker je za vpis na želeni študijski program potrebna splošna matura. Center za socialno delo ji je prošnjo zavrnil z obrazložitvijo, da gre za izobraževanje na isti ravni. Predlagatelj meni, da takšna razlaga dijakom iz socialno šibkejših okolij neupravičeno omejuje dostop do nadaljnjega izobraževanja in predstavlja posredno diskriminacijo.

V obravnavanem primeru je Zagovornik prepoznal dve osebni okoliščini, pomembni za obravnavano zadevo. Ker zavrnitev državne štipendije za čas maturitetnega tečaja zadeva dijake, gre skladno s 1. členom ZVarD za osebno okoliščino starosti. Ker je državna štipendija namenjena dijakom iz socialno šibkejših družin, pa gre tudi za osebno okoliščino premoženjskega stanja. Ta primer kaže na preplet dveh osebnih okoliščin hkrati (intersekcijska ali presečna diskriminacija).

Termin socialno šibkejša družina je izrecno uporabljen v ZŠtip-1 (glej 15. člen). V tem kontekstu se termin socialno šibkejša družina uporablja v povezavi s premoženjskim stanjem družine, na kar nakazuje 16. člen ZŠtip-1. Ta med drugim določa, da se glede načina ugotavljanja materialnega položaja in meje dohodkov, ki so pogoj za pridobitev in višino državne štipendije, uporabljajo določbe Zakona o uveljavljanju pravic iz javnih sredstev (ZUPJS)³. V 23. členu določa upravičene osebe do državne štipendije glede na uvrstitev v dohodkovni razred, ki je odvisen od povprečnega mesečnega dohodka družine na osebo. V skladu z določbami ZVarD gre za osebno okoliščino premoženjskega stanja upravičenca do državne štipendije. Starost in premoženjsko stanje pa sta osebni okoliščini, ki sta v ZVarD izrecno navedeni in v slovenskem pravnem sistemu uživata pravno varstvo.

Zagovornik je očitek diskriminacije presojal po metodologiji Ustavnega sodišča RS, ki zahteva presojo štirih vprašanj: (1) ali gre za poseg v pravico, (2) ali obstaja različno obravnavanje, (3) ali gre za primerljive položaje in razlikovanje na podlagi osebne okoliščine ter (4) ali je poseg dopusten. Če je odgovor na prva tri vprašanja pritrdilen in poseg ne prestopi testa sorazmernosti, gre za diskriminacijo.

I. Poseg v zavarovane dobrine

Državna štipendija je namenjena dijakom iz socialno šibkejših okolij. Ker maturitetni tečaj predstavlja legitimen korak k višji izobrazbi, bi morali biti tudi v tem času upravičeni do štipendije. Trenutna ureditev (9. člen ZŠtip-1) tega ne omogoča, čeprav maturitetni tečaj služi kot priprava na splošno maturo, kar dijakom onemogoča enakovreden dostop do izobraževanja in socialne varnosti.

³ Uradni list RS, št. 62/10, 40/11, 40/12 – ZUJF, 57/12 – ZPCP-2D, 14/13, 56/13 – ZŠtip-1, 99/13, 14/15 – ZUJFO, 57/15, 90/15, 38/16 – odl. US, 51/16 – odl. US, 88/16, 61/17 – ZUPŠ, 75/17, 77/18, 47/19, 189/20 – ZFRO, 54/22 – ZUPŠ-1, 76/23 – ZŠolPre-1B, 122/23 – ZŠtip-1C, 22/25 – ZZZRO-1 in 40/25 – ZINR.

Določba tretjega odstavka 9. člena ZŠtip-1, ki dijakom v času obiskovanja maturitetnega tečaja onemogoča pridobitev državne štipendije, posega v dve ustavno varovani pravici: pravico do socialne varnosti iz prvega odstavka 50. člena Ustave RS in pravico do izobraževanja iz tretjega odstavka 57. člena Ustave RS.

II. Različno obravnavanje

Dijaki iz revnejših družin so v neenakem položaju v primerjavi z vrstniki iz bolj premožnih družin, ki si lahko brez težav privoščijo leto brez štipendije. Tisti, ki po poklicni maturi želijo opraviti splošno maturo, so brez štipendije pogosto prisiljeni opustiti študijske ambicije ali se odpovedati željenemu študiju.

III. Primerljivost položajev in osebna okoliščina

Čeprav ureditev formalno velja za vse, dejansko prizadene dijake iz socialno šibkejših okolij. Ti dijaki so zaradi finančne odvisnosti v bistveno enakem položaju kot drugi, ki se redno izobražujejo, a zaradi ureditve izgubijo štipendijo. Razlikovanje temelji na osebni okoliščini – premoženjskem stanju – in izbranem načinu izobraževanja, ki pa je legitimna in formalno priznana pot do višje izobrazbe.

IV. Ustavna dopustnost posega

Iz zakonodajnega gradiva poseben cilj te ureditve ni razviden, je pa mogoče sklepati, da zakonodajalec zasleduje cilj - preprečevanje dvojnega financiranja izobraževanja na isti ravni. Ta cilj v obravnavanem primeru ni dosežen na ustavno sprejemljiv način. Maturitetni tečaj ni ponavljanje izobraževanja, temveč priprava na novo raven. Izključitev štipendije povzroča nesorazmerno breme najranljivejšim skupinam, kar pomeni nedopusten poseg v pravico do socialne varnosti in izobraževanja. Ureditev ne izpolnjuje zahtev testa sorazmernosti in nasprotuje načelu enakih možnosti, ciljem štipendijskega sistema, vrednotam EU in sodni praksi.

Zagovornik je v postopku ocene diskriminatornosti predpisa, ki ga je izvedel na podlagi 38. člena ZVarD ugotovil, da trenutno veljavna ureditev ZŠtip-1 izključuje dijake, ki so vpisani v maturitetni tečaj, iz kroga upravičencev do državne štipendije, čeprav ti izhajajo iz socialno šibkejših okolij, za katere naj bi bila državna štipendija primarno namenjena. To po njegovi oceni pomeni posredno diskriminacijo po drugem odstavku 6. člena ZVarD.⁴

Na podlagi trenutno predlagane prehodne določbe, naj bi se veljavni Zakon o maturi (ZMat)⁵ uporabljal do šolskega leta 2030/2031, zato Zagovornik predlaga, da se do uveljavitve nove zakonodaje omogoči socialno šibkejšim dijakom dostop do štipendije za udeležbo na maturitetnem tečaju.⁶

⁴ Zagovornikova ocena diskriminatornosti predpisa je dostopna na: https://zagovornik.si/wp-content/uploads/2025/07/Ocena_Zagovornik-priporoca-odpravo-posredne-diskriminacije-pri-drzavnih-stipendijah.pdf.

⁵ Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo, 46/16 – ZOFVI-K in 37/24.

⁶ Trenutni Predlog Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o maturi vsebuje prehodno določbo, skladno s katero bo zakon začel veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporabljati pa se bo začel v šolskem letu 2030/2031. Do takrat pa se še vedno uporablja veljavni Zakon o maturi (Uradni list RS, št. 1/07 – uradno prečiščeno besedilo, 46/16 – ZOFVI-K in 37/24).